

РОЗДІЛ 11

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.34

Головко О. П.

Класичний приватний університет

БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ: ВИЗНАЧЕННЯ, СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА

У статті запропоновано авторське визначення економічної категорії «будівельна галузь», як сукупність установ підприємств та виробництв, що характеризуються тісними стійкими економічними, організаційними, соціальними, технічними і технологічними зв'язками, що забезпечують виробництво основних фондів народного господарства в результаті будівельної діяльності. Були розглянуті організаційно-економічні та техніко-економічні особливості будівельної діяльності, узагальнені особливості будівельного виробництва, розглянуто структуру будівельної галузі.

Ключові слова: розвиток будівельної галузі економіки, особливості будівельної діяльності, капітальне будівництво, техніко-економічні особливості.

Вступ. Будівельна галузь будь-якої країни завжди була і є однією з найважливіших галузей економіки. Капітальне будівництво споживає продукцію багатьох галузей та створює велику кількість робочих місць. Слід зауважити, що саме в мультиплікаційному ефекті коштів, вкладених в будівництво можна спостерігати ярко виражений економічний ефект від розвитку будівництва, тому що одне робоче місце в будівництві створює ще шість в суміжних галузях. Тому при успішному розвитку будівельної галузі, разом з тим, будуть розвиватися: енергетика, машинобудівна галузь, виробництво будівельних матеріалів, металургія і металообробка, виробництво будівельного обладнання, виробництво скла, наземний транспорт, нафтохімія, деревообробка і фарфоро-фаянсова промисловість, побутові послуги та ін.

Постановка проблеми. Слід наголосити, що будівництво сприяє розвитку підприємств малого бізнесу, як ніяка інша галузь економіки. Особливо це стосується тих напрямків малого бізнесу, які спеціалізуються на оздоблювальних і ремонтних роботах, на виробництві та встановленні вбудованих меблів тощо. Отже, зростання будівельної галузі неминуче викликає економічне зростання в усій країні, що в свою чергу, сприяє виникненню необхідних умов для вирішення багатьох соціальних проблем, тому вкрай необхідним є дослідження перспектив розвитку саме цієї галузі економіки.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню питань розвитку будівельної галузі економіки у сучасних умовах присвячено багато праць науковців, в тому числі В. Анін [1], Н. Бондарева [2], Л. Левіт [3], І. Миронець [4], І. Салій [5] та інші. Втім в даних працях не наводиться наукового підґрунтя сучасного визначення та змісту будівельної галузі, не досліджується її структура.

Мета статті. Враховуючи важливість будівельної галузі для економіки України, та необхідність розробки сучасних напрямків її регулювання, слід зупинитись на теоретичних аспектах особливостей будівельної галузі, її структурі, та, в першу чергу, необхідно визначитись із сучасним змістом поняття «будівельна галузь», визначенням її змісту.

Основна частина. Слід зазначити, що господарський комплекс України складається із певних частин і зв'язків між ними, тобто має певну

структуру, і головними складовими господарського комплексу є дві сфери: виробнича сфера (де виробляються матеріальні блага) та невиробнича сфера (сфера послуг), (послуги населенню). У свою чергу, дані дві сфери поділяють на галузі національного господарського комплексу.

Під галузями національного господарства розуміють сукупність установ та підприємств, що задовольняють однорідні потреби суспільства та займається певним видом економічної діяльності. Якщо говорити про будівельну галузь, то це будівництво цивільних та промислових об'єктів.

Аналіз сучасної економічної літератури показує, що до поняття «будівельна галузь» у науковців немає на сьогодні спільної думки. Часто дане поняття ототожнюють із поняттями «будівництво», «капітальне будівництво», «будівельна діяльність» тощо.

Такі автори як Доценко-Білоус Н. [6], Брагинський М. [7] у своїх працях звертаються до понять «будівництво» та «капітальне будівництво», але це суттєво звужує зміст категорії «будівельна галузь» в рамках сучасного системного підходу до її сутності. Якщо зробити історичний екскурс в формування даного поняття, то слід наголосити, що ще в середині двадцятого століття видатний вчений І. Брауде [8] відмічав, що будівництво (або капітальне будівництво) є категорією техніко-економічною. Але це поняття з'явилося значно раніше. Його вживають науковці та інші фахівці будівельної галузі починаючи з радянських часів, його можна побачити у працях класиків марксизму-ленінізму, представники даної течії зазначали, що нові будівлі потребують різноманітних і дорогих матеріалів, робочих різних спеціальностей, тривалого часу для свого завершення [9].

У перехідний період української економіки відбулася трансформація і реорганізація видів господарської діяльності, галузей, секторів економіки. Саме на початку трансформаційного періоду існувала будівельна галузь в рамках видів діяльності, сутність якої полягала у введенні в дію нових, а також реконструкції, розширення, ремонту і технічного переозброєння діючих об'єктів виробничого та невиробничого призначення. Між тим таке визначення будівельної галузі є надто звуженим, як для галузі, що не дозволяє на сьогодні вказати її відмінності від будівельної діяльності як різновиду господарської діяльності, що призводить до

підмінюванні цих понять та не відповідає академічному науковому погляду [10].

Галузь будівництва об'єднує діяльність загальнобудівельних і спеціалізованих організацій, проектно-дослідницьких і науково-дослідних організацій, підприємств будіндустрії у складі будівельних об'єднань, а також організацій, що виконують будівельно-монтажні роботи господарським способом. Вживане нині поняття «будівельна галузь» є сукупністю галузей, виробництв і організацій, що характеризуються тісними стійкими економічними, організаційними, технічними і технологічними зв'язками в отриманні кінцевого результату – забезпеченні виробництва основних фондів народного господарства [10].

Отже, підсумовуючи все вищесказане, пропонується сучасне, придатне з точки зору законодавства, з урахуванням основних завдань, структури галузі визначення економічної категорії «будівельна галузь», як сукупність установ підприємств та виробництв, що характеризуються тісними стійкими економічними, організаційними, соціальними, технічними і технологічними зв'язками, що забезпечують виробництво основних фондів народного господарства в результаті будівельної діяльності.

В рамках даного дослідження окремо слід зупинитись на понятті «будівельної діяльності», яка розглядається, перш за все, як економіко-правова категорія нарівні із зовнішньоекономічною діяльністю, торговельною, фінансовою та ін., якій властиві загальні ознаки притаманні господарській діяльності в цілому, так і специфічні ознаки, характерні безпосередньо будівельній діяльності [10].

Будівельна діяльність має дві складові: організаційно-економічного та техніко-економічного характеру, які у свою чергу мають певні особливості. Організаційно-економічні особливості будівництва, подані на рис. 1.

До властивостей, що виділяються згідно з технічними особливостями будівельного виробництва - техніко-економічних (рис. 2) враховують, те, кожна будівля споруджується на спеціально відведеному майданчику відповідно до плану міської забудови або схеми забудови території, що вона практично немає однакових об'єктів, має великі розміри є багатодетальною та складною. Номенклатура вживаних у будівництві матеріалів, деталей і конструкцій досягає декількох сотень найменувань. Слід враховувати той факт, що матеріальні витрати у вартості будівництва будівель досягають 70 % і більше, вона вимагає великих одноразових витрат інвестиційних ресурсів, при тому, що кожен об'єкт або комплекс будівельно-монтажних робіт виконується за окремим проектом та має тривалий термін служби.

Крім того, вплив особливостей продукту на економіку капітального будівництва полягає у наступному:

- а) вплив технічних особливостей будівельної продукції на економіку будівництва:
 - непорушність будівельної продукції приводить до необхідності пересувного характеру роботи виконавців будівельних робіт. У будівництві переміщуються люди і знаряддя праці, а не предмети праці як в промисловості. З'являється необхідність у додаткових витратах на тимчасові споруди і т.п.
 - великі розміри продукції, їх складність і



Рис. 1. Організаційно-економічні особливості будівельної діяльності

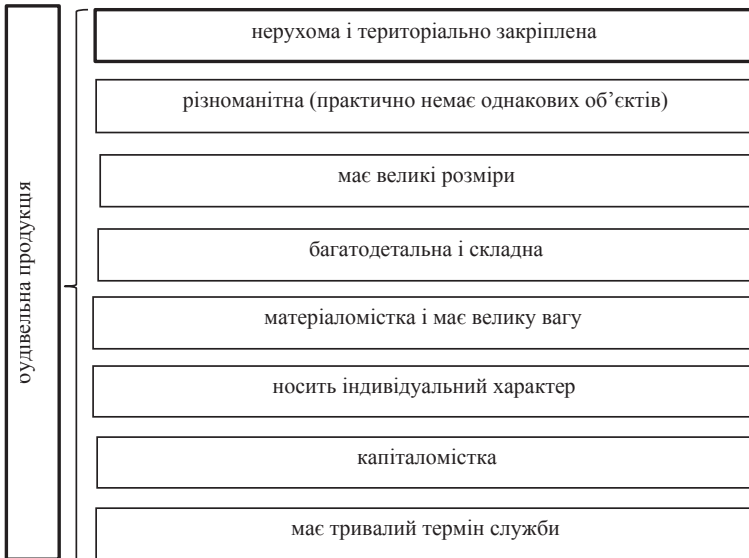


Рис. 2. Техніко-економічні особливості, що визначаються технічними особливостями будівельної продукції і будівельного виробництва

багатодетальність, матеріаломісткість визначають високу питому вартість матеріалів і конструкцій (до 50-60% загальних витрат).

– будівельна продукція є капіталомісткою, що вимагає великих капіталовкладень. Звідси важливість обґрунтування цих витрат, висока роль кредитів серед джерел фінансування будівництва.

– індивідуальний характер споруджуваних об'єктів визначає особливості ціноутворення на будівельну продукцію.

– тривалий термін служби будинків і споруд визначає високий рівень морального зносу будівельної продукції.

б) вплив особливостей будівельного виробництва на економіку капітального будівництва полягає у такому:

– загальна тривалість будівельного циклу визначає утворення великих розмірів незавершеного виробництва, поява фінансових розрахунків за етапи і комплекси робіт, необхідність страхування від стихійних лих і т.п.

– будівельні роботи здебільшого виробляються на відкритому повітрі, що викликає появу "сезонності", має наслідки, наприклад, зимове подорожчання тощо.

– різне розташування будівельних об'єктів і пересувний характер виконавців будівельних робіт визначає високу питому вагу в структурі основних

фондів будівництва, транспортної техніки; специфічні конструктивні особливості будівельної техніки; необхідність мати велику кількість тимчасових або пересувних споруд.

– хід будівництва суттєво залежить від місцевих умов: розвитку мережі доріг, наявності близько розташованих підприємств з виробництва матеріалів і конструкцій і т.п. Навіть однакові об'єкти зводяться по-різному в різних регіонах і навіть у районах одного регіону.

– будівельники не тільки будують, вони зобов'язані й освоїти створені потужності (запустити інфраструктуру об'єкта, комунікації тощо).

в) вплив організаційно-економічних особливостей будівництва на економіку галузі визначається наступними чинниками:

– будівництво здійснюється "на замовлення" і дуже рідко на продаж. У цьому відношенні будівництво й досі залишається ремеслом.

– у будівництві одного об'єкта беруть участь декілька підприємств, що викликає створення особливих організаційних форм в управлінні будівництвом (генпідрядники, підрядники, замовники тощо).

– конструктивна складність будівельних об'єктів і різноманіття господарських зв'язків будівництва з іншими галузями виражається в необхідності використання тисяч видів матеріалів, конструкцій і послуг інших галузей.

– ступінь освоєння території в чому визначає витрати на будівництво, тому додаткові витрати (на інфраструктуру) можуть перевищувати власне будівельні витрати в кілька разів.

– необхідність комплексного будівництва промислових об'єктів визначається неможливістю функціонування, наприклад, промислових будівель без складського господарства, інженерних мереж і т.п.

– будівельнику доводиться враховувати і знати технологічні особливості тих галузей, для яких ведеться будівництво. Схематично, особливості будівельного виробництва представлені на рис. 3.

Розглядаючи структуру будівельної галузі, слід наголосити, що будівельний комплекс України складається з таких основних блоків: виробництво будівельних матеріалів, власне будівництво, будівельне машинобудування, проектно-конструкторські й дослідні роботи в галузі будівництва.

Частка будівельного комплексу в господарстві досить значна. В Україні ВВП тільки будівництва становить 8%. Комплекс охоплює майже 10% усіх зайнятих у господарстві, з них 6% – у будівництві.

Будівельний комплекс тісно пов'язаний з усіма галузями господарства. За його участю створюється більшість основних виробничих і невиробничих фондів.

Висновки. Головна функція та мета будівельної галузі – зведення нових



Рис. 3. Особливості будівельного виробництва

будівель та споруд для всіх галузей матеріального виробництва, реконструкція, розширенням і капітальний ремонт існуючих об'єктів нерухомості. Тому на сьогодні є актуальним питання результативного управління та державного регулювання будівельною галуззю, з метою підвищення її ефективності, прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості продукції і забезпечення тим самим динамічного, планомірного і пропорційного розвитку економіки України.

В роботі, перш за все, було запропоноване визначення економічної категорії «будівельна галузь», як сукупність установ підприємств та виробництв,

що характеризуються тісними стійкими економічними, організаційними, соціальними, технічними і технологічними зв'язками, що забезпечують виробництво основних фондів народного господарства в результаті будівельної діяльності. Були розглянуті організаційно-економічні та техніко-економічні особливості будівельної діяльності, узагальнені особливості будівельного виробництва, розглянуто структуру будівельної галузі.

Доведено, що будівництво забезпечує умови для продуктивного використання засобів і знарядь праці інших галузей, створює умови для повноцінного відпочинку, здорового побуту народу.

Список літератури:

1. Анін В.І. – Розрахунки ризиків інвестиційних проектів в будівництві [Текст] / В.І. Анін // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 6. – С. 18.
2. Бондарева Н. Термінологічне дослідження поняття «будівництво» в економіці України / Н. Бондарева // Вісник львівського університету. Серія екон. наук. – 2008. – Вип. 40. – С. 47-50.
3. Левіт Л.Г. Порівняльна ефективність інвестицій у житлове будівництво за формами власності [Текст] / Л.Г. Левіт // Комунальне господарство міст. – К.: Техніка, 2003, – Випуск 48. – С. 67-71
4. Миронець І.М. Адміністративно-правове регулювання будівельної діяльності в Україні: дис. кандидата юрид. наук: 12.00.07 / І.М. Миронець. – Київ, 2012. – 235 с.
5. Салій І.М. Розвиток галузі будівельних матеріалів України [Електронний ресурс] / І.М. Салій. – Режим доступу: <http://www.avbmv.com.ua/index.php/pro-asotiation/analitika>
6. Доценко-Білоус Н. Стратегии финансирования строительства./ Доценко-Білоус Н. – : К.: Юридическая практика, 2006. – 543 с.
7. Брагинский М.И. Совершенствование законодательства в капитальном строительстве / М.И. Брагинский. – М.: Стройиздат, 1982. – 144 с.
8. Брауде И.Л. Правовое регулирование капитального строительства в СССР: Автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра юрид. наук. – М., 1954. – 28 с.
9. Экономическая энциклопедия: в 3 т. / сост.: С.В. Мочерный (отв. ред.) [и др.]. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – Т. 1. – 864 с.
10. Квасніцька О.О. Сутність будівельної діяльності [Електронний ресурс] / О. О. Квасніцька – Режим доступу: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/archiv/tom10/43>

Головко О.П.

Классический частный университет

СТРОИТЕЛЬНАЯ ОТРАСЛЬ УКРАИНЫ: ОПРЕДЕЛЕНИЕ, СУЩНОСТЬ, СТРУКТУРА

Резюме

В статье предложено авторское определение экономической категории «строительная отрасль», как совокупность учреждений предприятий и производств, характеризующихся тесными устойчивыми экономическими, организационными, социальными, техническими и технологическими связями, которые обеспечивают производство основных фондов народного хозяйства в результате строительной деятельности. Были рассмотрены организационно-экономические и технико-экономические особенности строительной деятельности, обобщены особенности строительного производства, рассмотрена структура строительной отрасли.

Ключевые слова: развитие строительной отрасли экономики, особенности строительной деятельности, капитальное строительство, технико-экономические особенности.

Golovko O.P.

Classical Private University

CONSTRUCTION INDUSTRY OF UKRAINE: DEFINITION, ESSENCE, STRUCTURE

Summary

The article proposes an author's definition of the economic category "construction industry" as a set of institutions of enterprises and industries characterized by close stable economic, organizational, social, technical and technological ties, which ensure the production of fixed assets of the national economy as a result of construction activity. The organizational-economic, technical and economic peculiarities of construction activity were considered, generalized peculiarities of construction production, structure of the construction industry was considered.

Keywords: development of the construction industry, features of construction activity, capital construction, technical and economic features.